

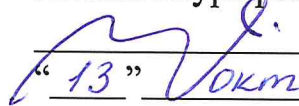
«Раслыйм»

Татарстан Республикасы

Премьер-министры урынбасары,

Бөтендөнья татар конгрессының

Милли Шура рәисе

 В.Г.Шәйхразыев

«13» Октябрь 2020 ел

**«ЖӘЛИЛ УКУЛАРЫ»
III ХАЛЫКАРА ӘДӘБИ БӘЙГЕСЕ
НИГЕЗЛӘМӘСЕ**

Казан, 2020 ел

1. ГОМУМИ НИГЕЗЛӘМӘ

1.1. Нигезләмә «Жәлил укулары» III Халыкара әдәби бәйгесенә (алга таба – Бәйге) максатларын һәм бурычларын, шартларын һәм үткәрү тәртибен билгели.

1.2. Бәйге фронтовик язучылар тормышы һәм ижаты белән кызыксынган шигърият сөючеләр арасында үткәрелә.

2. БӘЙГЕНЕҢ МАКСАТЛАРЫ ҺӘМ БУРЫЧЛАРЫ

2.1. Бәйге сөйләм телен үстерү һәм матур әдәбиятка кызыксыну уяту, шигъри сүзнәң асылын һәм аһәнен тоярга өйрәнүне максат итеп куя.

2.2. Бәйгенең бурычлары:

- Россия Федерациясә төбәкләрендә һәм чит илләрдә татар телен һәм мәдәниятен саклауда, үстерүдә ярдәм итү;
- М.Жәлилнең ижади мирасын популярлаштыру, фронтовик язучылар ижатына кызыксынуны арттыру;
- яшь буынны халык традицияләренә жәлеп итү;
- ижади үсеш өчен шартлар булдыру;
- сәнгатьле уку-башкару осталыгын камилләштерүдә укучыларга шартлар тудыру;
- әдәби ижатка сәләте булган яшьләрне барлау, таныту һәм сәләтләрен үстерү;
- әдәби-шигъри әсәрләргә карата уңай эмоциональ мөнәсәбәт тәрбияләү.

3. БӘЙГЕНЕ ОЕШТЫРУ КОМИТЕТЫ

3.1. Бәйгене оештыручылар:

- «Бөтендөнъя татар конгрессы» Регионара ижтимагый оешмасы;
- Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы;
- Татарстан Республикасы Мәдәният министрлыгы;
- «Татарстан – Яңа гасыр» телерадиокомпаниясә;
- Татарстан Республикасы Милли китапханәсә;
- Татарстан Республикасы Язучылар берлеге;
- Татарстан Республикасы Милли музейе.

3.2. Бәйгене «Бөтендөнъя татар конгрессы» Регионара ижтимагый оешмасы, ТР Мәгариф һәм фән министрлыгы, ТР Мәдәният министрлыгы, «Татарстан – Яңа гасыр» телерадиокомпаниясә, ТР Милли китапханәсә, ТР Язучылар берлеге, ТР Милли музейе вәкилләреннән, мәдәният һәм сәнгать эшлеклеләреннән, татар теле һәм

әдәбияты укытучыларыннан торган комитет оештыра (алга таба – **Оештыру комитеты**).

3.3. **Оештыру комитеты** Бәйгенең Жюри составын раслый. Жюрига язучылар, актерлар, режиссерлар, әдәбиятчылар, жәмәгать, мәдәният һәм сәнгать эшлеклеләре, татар теле һәм әдәбияты укытучылары, «Бөтендөнья татар конгрессы» регионара ижтимагый оешмасы вәкилләре керә.

3.4. РФ төбәкләрендә, чит илләрдә Бәйге үткәрүне татар ижтимагый оешмалары үз өстенә ала.

3.5. Бәйгенең Жюри составын РФ төбәкләрендә һәм чит илләрдә татар ижтимагый оешмалары кураторлары раслый. Жюрига язучылар, актерлар, режиссерлар, әдәбиятчылар, жәмәгать, мәдәният һәм сәнгать эшлеклеләре, татар теле һәм әдәбияты укытучылары, «Бөтендөнья татар конгрессы» Регионара ижтимагый оешмасы вәкилләре керә.

3.6. Бәйгене оештыручы татар ижтимагый оешмалары координаталарын рәсми сайтта (<http://tatar-congress.org>) һәм Бәйгенең социаль челтәрләрдәге рәсми битләрендә (https://www.instagram.com/jalil_uku/, <https://vk.com/jaliluku>) урнаштыра.

4. БӘЙГЕ НОМИНАЦИЯЛӘРЕ

4.1. Бәйге номинацияләре:

– **«Жәлил татар телендә» номинациясе.**

(барлык яшь төркемнәре)

Муса Жәлилнең бер әсәре (тулысынча яки өзек) татар телендә тәкъдим ителергә тиеш. Башкару вакыты – 5 минутка кадәр.

– **«Жәлил рус телендә» номинациясе.**

(барлык яшь төркемнәре)

Муса Жәлилнең бер әсәре (тулысынча яки өзек) рус телендә тәкъдим ителергә тиеш. Башкару вакыты – 5 минутка кадәр.

– **«Жәлил дөнья халыклары телендә» номинациясе.**

(барлык яшь төркемнәре)

Муса Жәлилнең бер әсәре (тулысынча яки өзек) дөнья халыклары телендә (татар һәм рус телләреннән тыш) тәкъдим ителергә тиеш. Башкару вакыты – 5 минутка кадәр.

– **«Фронтвиклар татар телендә» номинациясе.**

(барлык яшь төркемнәре)

Фронтвик язучының (бәйгедә катнашучының якташы булуы мөһим) бер әсәре (тулысынча яки өзек) татар телендә тәкъдим ителергә тиеш. Башкару вакыты – 5 минутка кадәр.

- **«Фронтвиклар рус телендә» номинациясе.**

(барлык яшь төркемнәре)

Фронтвик язучының (бәйгедә катнашучының якташы булуы мөһим) бер әсәре (тулысынча яки өзек) рус телендә тәкъдим ителергә тиеш. Башкару вакыты – 5 минутка кадәр.

- **«Фронтвик язучылар әсәрләрен коллектив белән башкару» номинациясе.**

Фронтвик язучының бер әсәре (тулысынча яки өзек) татар яки рус телләрендә төрле яшьтәге коллектив (2дән 10 кешегә кадәр) белән тәкъдим ителергә тиеш. Башкару вакыты – 5 минутка кадәр.

- **«Жәлилчеләр» номинациясе.**

(14 яшьтән 17 яшькә кадәр (кертен); 18 яшьтән 25 яшькә кадәр (кертен); 26 яшьтән һәм өлкәнрәк)

Бөек Ватан сугышы (сугыш чоры вакыйгалары, фронтвиклар, тылдагы тормыш һ.б.) турында катнашучы татар яки рус телләрендә үзе ижат иткән бер әсәр (шигырь, поэма, эссе, хикәя һ.б.) тәкъдим ителергә мөмкин. Башкару вакыты – 5 минутка кадәр.

4.2. Номинацияләренң бәяләү критерийлары: (“Жәлилчеләр” номинацияләреннән тыш):

- башкару осталыгы;
- сайланган әсәрнең укучы яшенә туры килүе;
- текстның мәгънәви тирәнлегенә төшенү;
- чыгыш вакытында музыкаль бизәлеш, декорацияләр, костюмнар файдаланырга мөмкин;
- чыгышны бәяләгәндә музыкаль бизәлеш, декорацияләр һәм костюмнар куллану исәпкә алынмый;
- һәр катнашучы үзе генә чыгыш ясый һәм чыгыш барышында башка затларны катнаштыра алмый.

4.3. “Жәлилчеләр” номинациясенң бәяләү критерийлары:

- теманың тулысынча ачылуы; әсәрнең композициясе; стилистик үзенчәлекләре; тасвирлап бирү осталыгы; оригинальлек; әдәби жанр үзенчәлекләрен куллана белү; шигырь язу кануннарын белү һәм куллану;
- башкару осталыгы;
- текстның мәгънәви тирәнлегенә төшенү;
- чыгыш вакытында музыкаль бизәлеш, декорацияләр, костюмнар файдаланырга мөмкин;

- чыгышны бөялөгәндә музыкаль бизәлеш, декорацияләр һәм костюмнар куллану исәпкә алынмый.

5. БӘЙГЕНЕ ҮТКӘРҮ ТӘРТИБЕ

5.1. Бәйгедә катнашу бушлай.

5.2. Бәйге номинацияләрендә яшь төркемнәре һәм категорияләре:

- 3 яшьтән 8 яшькә кадәр (кертеп);
- 9 яшьтән 13 яшькә кадәр (кертеп);
- 14 яшьтән 17 яшькә кадәр (кертеп);
- 18 яшьтән 25 яшькә кадәр (кертеп);
- 26 яшьтән һәм өлкәнрәк.

5.3. Бәйге һәр ел барлык катнашырга теләүчеләр өчен үткәрелә. Бәйгедә катнашудан баш тарту, шулай ук бәйгедә катнашырга мәжбүр итү тыела.

5.4. Катнашучы тарафыннан бәйге кагыйдәләре тиешенчә үтәлмәгән очракта, Оештыручы алга таба аны Бәйгедә катнаштырмакка мөмкин.

5.5. Бәйге 4 этапта үткәрелә:

5.5.1. **1нче этап – сайлап алу турлары:**

- Оештыру комитеты билгеләгән вакытка кадәр жирле Оештыру комитетлары Татарстан Республикасының һәр муниципаль районында, Россия Федерациясе регионнарында, Якын һәм Ерак чит илләрдә үткәрә. Катнашучыларны сайлап алуны жирлекләрдә оешкан Жюри билгели;

- бәйгенең 1нче этабын үткәрү турындагы карарны жирле Оештыру комитетлары катнашучылардан гаризалар саны нигезендә кабул итә;

- бәйгедә катнашырга теләк белдергән коллектив яки башкаручы үзе яшәгән жирлектәге Оештыру комитетына тиешле үрнәктәге гаризаны тапшырырга тиеш;

- билгеле бер зонага да карамаган төбәкләрдән һәм чит илләрдән булган катнашучылар үз анкеталарын һәм эшләрен Бәйгенең Оештыру комитетына (jalil.uku@gmail.com) юллый. Бу эшләр башка катнашучыларның эшләре белән Бәйгенең 3нче этабында каралачак.

5.5.2. Бәйгенең 1нче этабы 2020 елның 10 ноябреннән дә соңга калмыйча үткәрелә. 1нче этап нәтижеләрен жирле Оештыру комитетлары зона Оештыру комитетларына 20нче ноябрьгә кадәр 1нче этапны уңышлы узучылар исемлеген жиберә, шулай ук Оештыру комитеты почтасына (jalil.uku@gmail.com) сайлап алу турынан кыскача мәгълүмат (үткәрелү урыны һәм вакыты, катнашучылар саны һ.б.), фото- һәм видеоматериаллар юллай.

5.5.3. **2нче этап – Зона турлары:**

- **Оештыру комитеты** билгелэгән вакытка кадәр зона Оештыру комитетлары тарафыннан 1нче этапны узучылар (I, II, III урыннар) арасында үткәрелә. Биредә Оештыру комитеты раслаган Жюри әгъзаларының берсе катнашуы мәжбүри;

- зона Оештыру комитетлары үз зоналарында әлеге Нигезләмәгә Бәйге үткәрү үзөнчәлекләренә кагылышлы өстәмәләр кертергә хокуклы (Оештыру комитеты белән килешү буенча);

- Бәйгенең 2нче этабын үткәрү өчен муниципаль берәмлекләрнең Башкарма комитетлары, мәдәният үзәкләре үз биналарын бушлай бирергә, Оештыру комитетына Бәйгене оештыруда ярдәм итәргә тиеш.

5.5.4. 3-8 яшьлекләр категориясендә катнашучылар **Оештыру комитеты** почтасына (jalil.uku@gmail.com) видеоролик һәм анкета жиберә. Алар видеороликлар буенча гына бәяләнәчәк.

2нче этапны узган эшләр башка катнашучыларның эшләре белән бергә 3нче этапта каралачак.

5.5.5. 2нче этапны үткәрү зоналары:

I. Россия Федерациясе регионнары һәм чит илләр:

- **Чиләбе зонасы** (Көргән, Төмән өлкәләре);
- **Ырынбур зонасы** (Самара, Сарытау өлкәләре, Казахстан Республикасы);
- **Башкортостан зонасы** (Башкортостан Республикасы);
- **Ульян зонасы** (Пенза өлкәсе, Мордовия һәм Чувашия Республикалары);
- **Киров зонасы** (Киров, Вологда өлкәләре, Мари Иле, Удмуртия Республикалары).
- **Свердловск зонасы** (Пермь крае, Коми Республикасы, ХМАО);
- **Иваново зонасы** (Ярославль, Владимир, Кострома, Түбән Новгород өлкәләре);
- **Томск зонасы** (Новосибирск, Омск, Кемерово өлкәләре, Красноярск крае).

II. Татарстан Республикасы шәһәрләре һәм муниципаль районнары:

- **Бөгелмә зонасы** (Бөгелмә, Әлмәт, Азнакай, Ютазы, Баулы, Лениногорск, Чирмешән муниципаль районнары);
- **Тукай зонасы** (Түбән Кама, Тукай, Минзәлә, Әгерҗе, Актаныш, Мөслим, Сарман, Зәй муниципаль районнары, Яр Чаллы шәһәре);
- **Алексеевск зонасы** (Алексеевск, Чистай, Яңа Чишмә, Аксубай, Нурлат, Әлки, Спас муниципаль районнары);
- **Тәтеш зонасы** (Тәтеш, Буа, Чүпрәле, Апас, Кайбыч, Кама Тамагы муниципаль районнары);
- **Кукмара зонасы** (Кукмара, Менделеевск, Алабуга, Мамадыш, Саба,

Телече, Арча, Этнэ, Балтач муниципаль районнары);

- **КАЗАН – I зона** (Биектау, Балык Бистәсе, Питрәч муниципаль районнары, Казан шәһәренең Вахит, Идел бие, Совет административ районнары);
- **КАЗАН – I зона** (Югары Ослан, Яшел Үзән, Лаеш муниципаль районнары, Казан шәһәренең Авиатөзелеш, Киров, Мәскәү, Яңа Савин административ районнары).

5.5.6. Һәр зонаның электрон адреслары һәм 2нче этапны үткөрү вакыты Бәйгенең социаль челтәрләрдәге битләрендә (https://www.instagram.com/jalil_uku/, <https://vk.com/jaliluku>) һәм БТКның рәсми сайтында (www.tatar-congress.org) урнаштырылачак. Барлык сораулар буенча Бәйгенең электрон почтасына язарга мөмкин (jalil.uku@gmail.com).

5.5.7. 3нче этап – Ярымфинал оештыру комитеты тарафыннан, жюри әгъзалары катнашында, онлайн-режимда (Бәйгедә катнашучылар чыгышын видеодан карау) үткәрелә.

5.5.8. 4нче этап – Финал. Оештыру комитеты билгеләгән вакытта, барлык Жюри әгъзалары катнашында, Казан шәһәрендә уздырыла.

5.6. Бәйгенең 2нче этабында жиңүчеләр 3нче этапта катнашсын өчен, зона Оештыру комитетлары 2020нче елның 20нче декабреннән да соңга калмыйча, jalil.uku@gmail.com электрон адресына Бәйгенең 2нче этабын уздыру нәтижәләрен (отчет) юлларга тиеш:

- һәр номинациядә һәм яшь төркемендә I, II, III урын алган катнашучылар чыгышы белән видеоозма (h264, mp4, mpeg2 видео форматында);
- һәр номинациядә һәм яшь төркемендә I, II, III урын алган катнашучыларның фотосурәтләре (портрет, JPEG форматында);
- һәр номинациядә һәм яшь төркемендә I, II, III урын алган катнашучыларның гаризасы (Кушымта №1);
- һәр номинациядә һәм яшь төркемендә I, II, III урын алган катнашучыларның шәхси мәгълүматларны эшкәртү өчен ризалыгы (Кушымта №2);
- һәр номинациядә һәм яшь төркемендә I, II, III урын алган катнашучыларның эти-әниләре белән элемтә (телефон);
- һәр номинациядә һәм яшь төркемендә I, II, III урын алган катнашучылар чыгыш ясаган әсәрләреннән исемнәре;
- Бәйгенең узган этабыннан фото һәм видеоматериаллар.

5.7. Бәйгенең алдагы этабына үтә алмаган катнашучылар белән эшне дөвам итәргә тәкъдим ителә: аларны татар теле һәм әдәбиятына багышланган әдәби чараларда, шәһәр һәм муниципаль бәйрәмнәрендә, төрле проектларда катнаштыру.

5.8. 2020нче елның 10нчы гыйнварыннан 15нче гыйнварына кадәр Бәйгенең 3нче этабы үткәрелә. 3нче этапка узган катнашучыларның чыгышлары белән видеоозмалар Бөтендөнья татар конгрессының рәсми сайтында www.tatar-congress.org адресы буенча, шулай ук Бәйгенең социаль челтәрләрдәге рәсми

битләрендә (https://www.instagram.com/jalil_uku/, <https://vk.com/jaliluku>) урнаштырыла.

5.9. 2020нче елның 15нче гыйнварыннан 25нче гыйнварына кадәр Жюри әгъзалары Бәйге финалистларын билгели. Шулай ук интернет тавыш бирү дә уза.

Теләге булганнар үз тавышларын ошаган эшләр өчен бирә алачак (тавыш бирү барышында бер тапкыр).

5.10. 4нче этап (Финал) Казан шәһәрндә 2020нче елның февраль аенда оештырыла. Финалны үткөрү вакыты һәм урыны Бәйгенең социаль челтәрләрдәге рәсми битләрендә (https://www.instagram.com/jalil_uku/ , <https://vk.com/jaliluku>) һәм Бөтендөнья татар конгрессының рәсми сайтында www.tatar-congress.org күрсәтеләчәк.

5.11. Жюри әгъзаларының карары Беркетмә белән рәсмиләштерелә һәм соңгы документ булып кала, ул яңадан каралмый һәм аңа карата шикаятъ бирелми.

6. НӘТИЖӘЛӘР ЧЫГАРУ ҺӘМ БҮЛӘКЛӘУ

6.1. Жюри карары нигезендә Бәйге жиңүчеләренә һәр номинациядә, һәр яшь төркемендә 3 призлы урын билгеләнә.

6.2. I, II, III урын яулаган Бәйге жиңүчеләре кыйммәтле бүләкләр һәм дипломнар белән бүләкләнә. 3нче этапка узган катнашучыларга Шәһадәтнамәләр тапшырыла.